שבילי פנחס

יעקב אבינו בחר את הבריח התיכון להשראת השכינה מהארזים שקיים בהם אברהם אבינו הכנסת אורחים

בפרשתנו פרשת ויגש דבר בעתו מה טוב להתבונן על הכנתו של יעקב אבינו לרדת למצרים, אחרי שנתגלה לו כי יוסף הצדיק בן הזקונים שלו שאותו אהב יותר מכל בניו, חי ומושל במצרים, והוא שלח לו הזמנה מיוחדת לרדת למצרים יחד עם כל בני ביתו. הכתוב מתאר איך התחיל המסע שלו למצרים (בראשית מו-א): **"ויסע ישראל וכל אשר לו ויבוא בארה שבע"**.

מתפלאים על כך חכמינו ז"ל, מה ראה יעקב אבינו על ככה לנסוע לבאר שבע לפני שירד למצרים, והנה מה שמגלים לנו ברוח קדשם במדרש (ב"ר צד-ד): **"ויסע ישראל וכל אשר לו ויבוא בארה שבע. להיכן הלך. אמר רב נחמן, שהלך לקוץ ארזים שנטע אברהם זקינו בבאר שבע, היך מה דאת אמר** (שם כא-לג) **ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' אל עולם"**.

בהמשך הדברים מבאר המדרש לשם מה לקח עמו ארזים שנטע אברהם זקינו, לפי מה שכתוב בעשיית המשכן (שמות כו-כח): **"והבריח התיכון בתוך הקרשים, אמר רבי לוי, והבריח התיכון שנים ושלשים אמה היו בו, מהיכן מצאו אותו לשעה, אלא מלמד שהיו מוצנעין עמהם מימות יעקב אבינו"**.

[וביאר בפירוש מהרז"ו על המדרש החשבון של ל"ב אמה, כי לפי שיטת המדרש היה בריח התיכון נפרד לכל אחד משלשת הכתלים של המשכן צפון דרום ומערב. והנה בשני הכתלים של המשכן לאורכו בדרום ובצפון היו עשרים קרשים, כשכל קרש היה אמה וחצי רחבו, נמצא לפי זה שכל כותל לאורכו היה שלשים אמה.

אולם לכל כותל ניתוספה עוד אמה מעובי הקרש של צד מערב שעמדו שם שמונה קרשים באורכם, וכן ממזרח ניתוספה עוד אמה בכל כותל מעובי העמוד, מתוך חמשה העמודים שעמדו בצד מזרח, ששנים מהם עמדו אצל עובי הקרשים משני צדדי המשכן, הרי שכל בריח התיכון באורך המשכן היה ארכו ל"ב אמה].

נמצינו למדים מזה כי הבריח התיכון שעבר בתוך קרשי המשכן, היה מאותם הארזים שלקח עמו יעקב מהאשל שנטע אברהם בבאר שבע. וכן מבואר בתרגום יונתן פרשת ויקהל על הפסוק (שם לו-לג): **"ויעש את הבריח התיכון לברוח בתוך הקרשים מן הקצה אל הקצה"** - **"מן אילנא דנציב אברהם אבונן בבירא דשבע וצלי תמן בשום מימרא דה' אלקא עלמא"**. פירוש, הבריח התיכון היה מן האילן שנטע אברהם אבינו בבאר שבע, והתפלל שם בשם ה' אל עולם.

והנה מאחר שטרח יעקב אבינו לנסוע לבאר שבע, כדי לקוץ ארזים שנטע אברהם זקינו לעשות מהם את הבריח התיכון שבתוך קרשי המשכן, נשכיל להבין מזה כי הארזים הללו לא היו רק הבריח התיכון במובן החומרי, המקשר ומחבר את כל קרשי המשכן, אלא גם במובן הרוחני היו בבחינת הבריח התיכון, הנקודה המרכזית, להכניס קדושה בתוך המשכן מן הקצה אל הקצה, וצריך ביאור להבין את כוונתו העמוקה של יעקב אבינו, שהכין את הארזים של אברהם זקינו עבור הבריח התיכון בקדושת המשכן.

"ויטע אשל בבאר שבע" קבע שם בית הכנסת לתפלה

פתח דברינו יאיר לבאר הענין בזה על פי מה שמצינו שני פירושים בפסוק: **"ויטע אשל בבאר שבע ויקרא שם בשם ה' אל עולם"**. פירוש אחד, מה שפירש רש"י כי אברהם אבינו נטע אשל בבאר שבע, כדי להכניס שם אורחים ולקרבם לה', ומקור הדבר בגמרא (סוטה י.): **"ויטע אשל בבאר שבע... חד אמר פרדס וחד אמר פונדק"**. ופירש רש"י: **"ללון שם אורחים, ולשון אש"ל נוטריקון הוא א'כילה ש'תיה ל'ויה, שהיה מאכילן ומשקן ואחר כך מלווה אותן"**.

ודרשו עוד בגמרא (שם): **"ויקרא שם בשם ה' אל עולם, אמר ריש לקיש, אל תיקרי ויקרא אלא ויקריא, מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפה כל עובר ושב. כיצד, לאחר שאכלו ושתו עמדו לברכו, אמר להם, וכי משלי אכלתם, משל אלקי עולם אכלתם, הודו ושבחו וברכו למי שאמר והיה העולם"**.

פירוש שני, מה שפירש בתרגום אונקלוס, כי מה שכתוב **"ויקרא שם בשם ה' אל עולם"**, הכוונה בזה שהתפלל שם בשם ה' אלקי עולם: **"וצלי תמן בשמא דה' אלקא דעלמא"**. וכן מבואר בדברי התרגום יונתן הנ"ל: **"וצלי תמן בשום מימרא דה' אלקא עלמא"**. מבואר מזה שעשה שם בית הכנסת כדי להתפלל לה', והרי זה עולה עם מה שמבואר בגמרא (ברכות כו:): **"אברהם תיקן תפלת שחרית"**.

ובתרגום ירושלמי מבואר שהוא משלב את שני הפירושים יחד, שהעמיד אברהם פרדס בבאר שבע כדי להאכיל ולהשקות את האורחים, ולא רצה לקבל מהם כסף באומרו, שאינם אוכלים משלו כי אם ממי שאמר והיה העולם, ולו הם צריכים לברך ולהודות, ולא זזו משם עד שגייר אותם ולימדם דרכי ה', ואחר כך הודה והתפלל שם אברהם יחד עמהם לפני הקב"ה: **"וְאוֹדֵי וְצַלֵי תַּמָן אַבְרָהָם בְּשֵׁם מֵימְרָא דַיְיָ אֱלָקָא דְעַלְמָא"**.

"התפלה היא במקום הקרבן"

בדרך זו נבאר מה שלקח יעקב את הארזים של אברהם לבריח התיכון של המשכן, על פי מה שדרשו בגמרא (מגילה כט.) מה שכתוב (יחזקאל יא-טז): **"ואהי להם למקדש מעט, אמר רבי יצחק אלו בתי כנסיות ובתי מדרשות שבבבל"**. הרי מבואר שבתי כנסיות ובתי מדרשות שעוסקים שם בתפלה ובתורה יש בהם מעין קדושת בית המקדש.

ויש לבאר הקשר בין קדושת בית הכנסת לקדושת בית המקדש, כי תכלית בית המקדש היא להקריב שם קרבנות, כמו שכתב הרמב"ם (בית הבחירה פ"א ה"א): **"מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות"**. והנה ידוע מה

מדרש: "ויסע ישראל וכל אשר לו ויבוא בארה שבע...
שהלך לקוץ ארזים שנטע אברהם זקינו בבאר שבע"

יעקב אבינו לקח עמו את הארזים של אברהם
כדי שיקבעו אותם ישראל לבריח התיכון שהיה במשכן

גדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה,
כי בזכות הכנסת אורחים מתארח הקב"ה אצל ישראל

יעקב אבינו הכין את הבריח התיכון למשכן
מהארזים של אברהם זקינו שקירב שם את הבריות להקב"ה

ששנינו בגמרא (ברכות כו:): **"תפלות כנגד תמידין תקנום"**. הרי מבואר כי התפלות הן בבחינת קרבנות. וזהו שמבואר בשלחן ערוך (או"ח סימן צח ס"ד): **"התפלה היא במקום הקרבן, ולכך צריך ליזהר שתהא דוגמת הקרבן בכוונה, ולא יערב בה מחשבה אחרת כמו מחשבה שפוסלת בקדשים".**

ומצינו עוד השוואה בין קרבנות לתפלה, כי כמו שבהקרבת קרבנות זרקו את הדמים על המזבח לפני ה', כך תפלה מעומק הלב היא בבחינת שפיכת דמים לה', כמו שהביא ב"מאור עינים" (פרשת ואתחנן) בשם הבעל שם טוב הקדוש זי"ע פירוש הפסוק (תהלים עט-ג): **"שפכו דמם כמים סביבות ירושלם ואין קובר"** בדרך עבודה. הנה הדברים בלשון קדשו:

"כי נודע שהלב הוא בחינת ירושלים, שהוא באמצע הגוף, כמו ירושלים שהיא באמצע העולם וכמבואר בספרים. ונודע שהתפלה נקרא שפיכה כמו שכתוב (תהלים קב-א) **ולפני ה' ישפוך שיחו וגו', ונקרא שפיכות הנפש... וזהו שפכו דמם כמים שהוא כינוי לתפלה, סביבות ירושלים, פירוש סביב הלב, שאין דיבורי תפלתו יוצאין מן הלב, כי לבו בל עמו כאמור, רק דבורו הוא סביב הלב, ולא מתוך הלב. וזהו סביבות ירושלים, ואין קובר, פירוש, שאין קובר וחופר את הדיבור מבחינת ירושלים שהיא הלב, רק מן השפה ולחוץ, אחד בפה ואחד בלב".**

לפי זה מבואר ביתר שאת הטעם שנסע יעקב לבאר שבע, לקוץ את הארזים שנטע שם אברהם זקינו כדי לעשות מהם בריח התיכון בתוך המשכן, כי מאחר שאברהם קירב שם את הבריות לה' ולתורתו, וקבע שם בית הכנסת כדי לשפוך את לבו בתפלה לה' יחד עם כל אלו שקירבם לה', לכן ביקש יעקב להמשיך את קדושתו הגדולה של אברהם בבריח התיכון שהוא הנקודה המרכזית שבמשכן, כדי שכל מי שחטא וירצה לשוב בתשובה ולהתקרב לה' יביא את קרבנו לה' במשכן, ויזכה להמשיך על עצמו מקדושתו של אברהם שקירב את הבריות לה' ושפך את נפשו בתפלה לפני ה'.

"גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני השכינה"

חשבתי דרכי לבאר עוד כוונתו של יעקב אבינו שהלך לקוץ את הארזים שנטע אברהם בבאר שבע, כדי לעשות מהם הבריח התיכון שבתוך המשכן, גם לפי פירוש הגמרא שנטע אברהם אשל בבאר שבע כדי להכניס בהם את האורחים, על פי מה ששנינו בגמרא (שבת קכז.): **"גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני שכינה, דכתיב** (בראשית יח-ג) **ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך אל נא תעבור וגו'"**.

פירוש, ממה שביקש אברהם מהקב"ה: **"אל נא תעבור מעל עבדך"**, שלא יעזוב אותו, אלא ימתין עד שיכניס את האורחים שבאו אליו, למדנו מזה שגדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה. ותמהו המפרשים כי הן אמת שאנו למדים מאברהם שגדולה הכנסת אורחים מקבלת פני השכינה, אבל מנין למד אברהם עצמו דבר זה.

ונראה ליישב שאברהם אבינו למד כן מהקב"ה, שסיבב להקדים מצות הכנסת אורחים לפני קבלת פני השכינה, שהרי הקב"ה בא לבקרו ביום השלישי למילתו, רק אחרי שראה שהוא מצטער לשבת בפתח האהל כחום היום לחפש אורחים, ושלח אליו את שלושת המלאכים שיקיים בהם מצות הכנסת אורחים, ולא הקדים הקב"ה לבקרו קודם שיצא מביתו לשבת בפתח האהל להכניס אורחים.

מזה למד אברהם אבינו שגדולה מצות הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה, לכן המתין הקב"ה עד שישב תחילה בפתח האהל כחום היום, לעסוק במצוה הגדולה של הכנסת אורחים במסירות נפש, ורק אחר כך בא לבקרו כדי שיקבל את פני השכינה. לכן כשראה אברהם דבר זה אזר אומץ לבקש מהקב"ה: **"אל נא תעבור מעל עבדך"**, שהרי כך הוא רצונך להקדים הכנסת אורחים לפני קבלת פני השכינה.

בזכות מצות הכנסת אורחים נעשה הקב"ה אורח בעולם הזה

בדרך זו במסילה נעלה לבאר הטעם שגדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה, על פי מה שמבואר במדרש תנחומא (פרשת נשא סימן טז): **"בשעה שברא הקב"ה את העולם נתאווה שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש בעליונים"**. וצריך ביאור מי מונע בעדו יתברך לקבוע את דירתו בתחתונים.

ויש לומר על פי מה שכתוב (תהלים קטו-טז): **"השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם"**. הרי מבואר שהקב"ה כביכול קבע את מכון שבתו בשמים הרוחניים, ואילו את הארץ החומרית מסר לבני אדם. הנה כי כן זהו ביאור המדרש שהקב"ה **"נתאווה שיהא לו דירה בתחתונים כמו שיש בעליונים"**. הכוונה בזה שבני אדם יכינו את ביתם בארץ בקדושה ובטהרה כדי שיוכל לדור אצלם, כמו ששנינו בגמרא (סוטה יז.): **"דריש רבי עקיבא איש ואשה זכו שכינה ביניהן"**. וזהו שכתוב (תהלים לג-יג): **"משמים הביט ה' ראה את כל בני האדם, ממכון שבתו השגיח אל כל יושבי הארץ"**. כלומר, לראות אם הם ראויים לכך שישרה את שכינתו בארץ.

נמצא לפי זה כי כשאדם מישראל מקדש את ביתו לנהל כל תהלוכות חייו על אדני התורה והמצוות, עד כדי כך שזוכה להמשיך השראת השכינה בביתו, הרי זה בגדר הכנסת אורחים שמכניס את הקב"ה כאורח בתוך ביתו בעולם הזה.

לפי זה יש לומר טעם חדש על מה שגדולה הכנסת אורחים יותר מקבלת פני השכינה, כי בזכות זה שאדם מקיים מצות הכנסת אורחים בתוך ביתו, הרי הוא זוכה מדה כנגד מדה שגם הקב"ה בא אליו כאורח בביתו על ידי שמשרה שם שכינתו, אבל אם אינו מכניס אורחים בביתו גם הקב"ה אינו רוצה לדור אצלו. נמצא כי הכנסת אורחים היא בבחינת אתערותא דלתתא לגרום לאתערותא דלעילא, שידור גם הקב"ה כאורח אצל האדם ויזכה להשראת השכינה.

ויש להביא סימוכין לכך ממה שמבואר בתיקוני זוהר (תיקון ו כג:): **"זכאה איהו מאן דמקבל אורחין ברעו שלים** [אשרי מי שמקבל אורחים ברצון שלם], **כאילו מקבל אפי שכינתא** [כאילו מקבל פני השכינה], **דבמדה דמדד בר נש בה מודדין ליה"** [כי במדה שאדם מודד מודדים לו].

מדרש: אברהם אבינו התחיל לתקן את חטא אדם הראשון להוריד את השכינה שנסתלקה לרקיע השביעי

זוהר הקדוש: אברהם תיקן את החטא של עץ הדעת על ידי שהושיב את האורחים תחת עץ החיים

משה רבינו היה השביעי שהשלים את התיקון להוריד את השכינה מהרקיע הראשון עד לארץ בתוך המשכן

יעקב אבינו הכין את הארזים של אברהם למשכן, כי הוא התחיל במצוה ורצה שיהיה לו חלק בגמר המצוה

לפי האמור הכוונה בזה, כי על ידי שהוא מקבל פני אורחים בשמחה וברצון, הוא זוכה מדה כנגד מדה שהשכינה מתארחת גם כן אצלו בשמחה.

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו להבין חכמתו של יעקב אבינו, שנסע לבאר שבע לקוץ את הארזים שנטע אברהם זקינו לקיים בהם מצות הכנסת אורחים, כדי לעשות מהם את הבריח התיכון שבתוך קרשי המשכן, שהרי תכלית עשיית המשכן היא להמשיך השראת השכינה, כמו שכתוב (שמות כה-ח): **"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"**, כדי למלא בכך את רצון הקב"ה שמיום שנברא העולם נתאווה להיות לו דירה בתחתונים, אולם הלא לפי המבואר צריך להקדים אתערותא דלתתא להכניס אורחים, כדי שישרה הקב"ה מדה כנגד מדה את שכינתו בתחתונים.

לכן נתחכם יעקב אבינו לנסוע לבאר שבע לקוץ את הארזים שנטע אברהם להכניס שם אורחים ולקרבם לה', כדי שיעשו ישראל מהארזים הללו את הבריח התיכון בתוך המשכן, שישרה שם הקב"ה את שכינתו, בזכות זה שהכניס אברהם אבינו את האורחים תחת הארזים הללו בשמחה וברצון כדי לקרבם לה' ולתורתו, וסלל בכך את הדרך לכל ישראל שיקיימו מצוה זו, ובזכות זה יזכו להשראת השכינה.

המשכן היה בבחינת גן עדן לפני חטא עץ הדעת

כדרכה של תורה הנדרשת בשבעים פנים, הנני להעלות על שלחן מלכים רעיון חדש לבאר כוונתו העמוקה של יעקב אבינו, שהלך לקוץ את הארזים שנטע אברהם אבינו כדי לעשות מהם את הבריח התיכון בתוך המשכן, על פי מה שמצינו חידוש נפלא בדברי חכמינו ז"ל, כי המשכן שהשרה בו הקב"ה את שכינתו במדבר, היה בבחינת גן עדן מקדם שהשרה שם הקב"ה את שכינתו, לפני שנסתלקה מן הארץ בחטא אדם הראשון ושאר הדורות עד לרקיע השביעי, כמבואר במדרש (שיר השירים רבה) על הפסוק (שם ה-א):

"באתי לגני אחותי כלה. אמר רבי מנחם חתניה דרבי אלעזר בר אבונה בשם רבי שמעון ברבי יוסנה, באתי 'לגן' אין כתיב כאן אלא 'לגני' - לגנוני [לחופתי], למקום שהיה עיקרי מתחילה, ועיקר שכינה לא בתחתונים היתה [בלשון שאלה], הדא הוא דכתיב (בראשית ג-ח) **וישמעו את קול ה' אלקים מתהלך בגן, אמר רבי אבא מהלך אין כתיב כאן אלא מתהלך, מקפץ וסליק, מקפץ וסליק.**

חטא אדם הראשון ונסתלקה השכינה לרקיע הראשון, חטא קין נסתלקה לרקיע השני, חטא אנוש נסתלקה לרקיע השלישי, חטא דור המבול נסתלקה לרקיע הרביעי, חטא דור המגדל נסתלקה לרקיע החמישי, חטאו אנשי סדום נסתלקה לרקיע הששי, חטאו המצריים בימי אברהם נסתלקה לרקיע השביעי.

כנגדן עמדו שבעה צדיקים והורידוה לארץ, זכה אברהם הורידה משביעי לששי, עמד יצחק והורידה מששי לחמישי, עמד יעקב והורידה מחמישי לרביעי, עמד לוי והורידה מרביעי לשלישי, עמד קהת והורידה משלישי לשני, עמד עמרם והורידה משני לאחד שהוא ראשון, עמד משה והורידה לארץ... ואימת שרת שכינה עליה, ביום שהוקם המשכן שנאמר (במדבר ז-א) **ויהי ביום כלות משה להקים את המשכן".**

נמצינו למדים מזה כי בחטא אדם הראשון נסתלקה השכינה מן הארץ לרקיע הראשון, וכך נתדרדר המצב מדור לדור עד שנסתלקה לרקיע השביעי, והנה בא אברהם אבינו שהיה הראשון בעולם שהתחיל לעשות התיקון שקלקל אדם הראשון, והוריד את השכינה מהרקיע השביעי לרקיע השישי, וכך המשיכו בניו הצדיקים ללכת בעקבותיו להוריד את השכינה מרקיע לרקיע, עד שבא משה רבינו והוריד את השכינה לארץ במשכן, ועל כך אומר הקב"ה: **"באתי לגני אחותי כלה"**, בעשיית המשכן באתי שוב לגני הוא גן העדן, שהשרה בו הקב"ה את שכינתו בשעת הבריאה, כי למשכן היתה קדושת גן העדן שלפני חטא עץ הדעת.

ויש לומר כי זהו רמז הכתוב שנאמר אצל אברהם: **"ויטע אשל בבאר שבע"**, לרמז שתכלית עבודתו בקודש לקרב את הבריות לה', היא כדי להמשיך את השכינה שהיתה אז בבחינת **"באר שבע"** בהיותה ברקיע השביעי, שתרד בסופו של דבר עד לארץ במשכן כפי שהיתה לפני חטא עץ הדעת.

ונראה כי ענין זה מפורש בתיקוני זהר (הקדמה דף יג.): **"ותקונא דמשכנא הוה ציורא דעובדא דבראשית וגנתא דעדן"**. פירוש: **"ותיקון המשכן היה הציור של מעשה בראשית וגן העדן"**. והנה עוד סימוכין לכך מדברי המקובל האלקי רבי אברהם אזולאי [זקינו של הגה"ק החיד"א] זי"ע ב"חסד לאברהם" (מעין רביעי נהר ז):

"כי בעת בריאת אדם הראשון היה בגן עדן, אמנם שאר העולם לא לחנם נברא, אלא היה אדם הראשון יוצא מהגן לצורך תשמיש הגוף וכל צרכיו, והיה הגן אליו כבית המקדש וכבית הכנסת להתפלל בו וכיוצא, וכבית המדרש לעסוק בתורה ולקיום המצות ולהתנבאות בשם ה', ושאר העולם [היה משמש] **לכל רכושו ולכל חייתו הגשמי".**

הרי מבואר כי הגן עדן היה לאדם הראשון לפני שנתגרש משם בבחינת בית המקדש, והיינו משום שהשרה שם הקב"ה את שכינתו כמו שהשרה בבית המקדש, אלא שאחר שחטא אדם הראשון בעץ הדעת נסתלקה משם השכינה, לכן כשחזרה השכינה למטה בארץ במשכן אמר הקב"ה: **"באתי לגני"**, כלומר חזרתי לגן שהייתי בו בתחילה.

שני הכרובים של המשכן בגן עדן

הנה מה טוב ומה נעים להבין בזה מה שמצינו דבר פלא בתרגום יונתן על הפסוק (בראשית ג-כד): **"ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן את הכרובים ואת להט החרב המתהפכת לשמור את דרך עץ החיים"**. והנה רש"י מפרש: **"את הכרובים, מלאכי חבלה"**. אולם בתרגום יונתן מפרש שהכוונה בזה על שני הכרובים שהשרה הקב"ה את שכינתו ביניהם:

"וְטָרַד יַת אָדָם מִן דְאַשְׁרֵי יְקַר שְׁכִינְתֵּיהּ מִן לְקַדְמִין בֵּין תְּרֵין כְּרוּבַיָא, קֳדָם עַד לָא בְּרָא עַלְמָא בְּרָא אוֹרַיְיתָא, וְאַתְקִין גִינְתָא דְעֵדֶן לְצַדִיקַיָיא

דַּיְיכְלוֹן וְיִתְפַּנְקוּן מִן פֵּירֵי אִילָנָא, עַל דִּי פָּלְחוּ בְּחַיֵּיהוֹן בְּאוֹלְפַן אוֹרַיְיתָא בְּעַלְמָא הָדֵין וְקַיְימוּ פִּקּוּדַיָּא. אַתְקִין גֵּיהִנָּם לְרַשִּׁיעַיָּא דְּמִתְיְלָא לְחַרְבָּא שְׁנִינָא אָכְלָה מִתְרֵין סְטָרִין, אַתְקִין בְּגַוָּוהָ זִיקוּקִין דִּינוּר וְגוּמְרִין דְּאֵשָׁתָא, לְמִיזַן בְּהוֹן לְרַשִּׁיעַיָּא דְּמָרְדוּ בְּחַיֵּיהוֹן בְּאוֹלְפַן אוֹרַיְיתָא".

הנה פירוש הדברים בלשון הקודש:

"ויגרש את האדם ממקום שהשרה כבוד שכינתו מקדם בין שני הכרובים, כי עד שלא ברא את העולם ברא את התורה, והתקין גן עדן לצדיקים שיאכלו ויתענגו מפירות העצים, על שעבדו בחייהם בלימוד התורה בעולם הזה וקיימו את המצוות. התקין גיהנם לרשעים שנמשל לחרב שנונה משני הצדדים, התקין בתוכו ניצוצי אש וגחלים של אש, להעניש בהם את הרשעים שמרדו בחייהם בלימוד התורה".

הרי לנו דברים ברורים ונהירים, כי עוד לפני הבריאה השרה הקב"ה את שכינתו בגן עדן בין שני הכרובים, אלא שאחר כך בחטא עץ הדעת נסתלקה השכינה מגן עדן לרקיע הראשון, וכאשר בא משה רבינו ועשה את המשכן, השרה הקב"ה שוב את שכינתו בין שני הכרובים, והרי זה מתאים להפליא עם כל האמור שהמשכן הוא בבחינת גן עדן מקדם.

והנה מה שמצינו עוד קשר נפלא בין הגן עדן שהשרה בו הקב"ה את שכינתו לפני שחטא אדם הראשון, למשכן שהשרה בו הקב"ה את שכינתו אחרי שהורידה משה לארץ, ממה שמבואר במדרש (ב"ר טו-א), שהקב"ה נטע בגן עדן ארזים מיוחדים כדי לעשות מהם את המשכן, ודרשו כן על מה שכתוב (בראשית ב-ח):

ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם... הדא הוא דכתיב (תהלים קד-טז) **ישבעו עצי ה' ארזי לבנון אשר נטע, אמר רבי חנינא כקרני חגבים היו, ועקרן הקדוש ברוך הוא ושתלן בתוך גן עדן... אמר רבי יוחנן, לא היה העולם ראוי להשתמש בארזים, שלא נבראו אלא לצורך בית המקדש, הדא הוא דכתיב ישבעו עצי ה' ארזי לבנון, ואין לבנון אלא בית המקדש, כמה דאת אמר** (דברים ג-כה) **ההר הטוב הזה והלבנון".**

יעקב אבינו ביקש לזכות את אברהם שיהיה לו חלק בהשראת השכינה במשכן

מעתה יאירו עינינו וישמח לבנו להבין כוונתו העמוקה של יעקב אבינו, שהלך לקוץ ארזים שנטע אברהם כדי לקרב את הבריות למקום, כדי שישתמשו בו ישראל לבריח התיכון במשכן, על פי מה שהביא רש"י בפרשת עקב (דברים ח-א) בשם מדרש אגדה: **"שאינה נקראת המצוה אלא על שם הגומרה"**. נמצא לפי זה כי אברהם אבינו שפתח במצוה להוריד את השכינה מהרקיע השביעי לארץ, כדי למלא בכך את רצונו של הקב"ה שנתאווה להיות לו דירה בתחתונים, לא היה רק המתחיל במצוה שאין המצוה נקראת על שמו.

אולם מאחר שלמעשה היה אברהם אבינו הראשון שפתח במצוה, ובניו הצדיקים הבאים אחריו המשיכו בדרכו להשלים את השראת השכינה בארץ במשכן, לכן נתחכם יעקב אבינו לקוץ את הארזים שהעמיד אברהם בבאר שבע לקרב את הבריות לה', שבזכות זה זכה להוריד את הקב"ה מרקיע השביעי לרקיע השישי, כדי שישתמשו בהם ישראל לבריח התיכון שבמשכן, ועל ידי זה יהיה לאברהם חלק גם בגמר המצוה בהשראת השכינה בארץ במשכן.

ויש להוסיף נקודה יקרה לקשר את כל האמור בקשר אמיץ, על פי מה שמבואר בזוהר הקדוש (פרשת וירא קב:) כי העץ שהושיב אברהם תחתיו את האורחים, כמו שאמר למלאכים (בראשית יח-ד): **"והשענו תחת העץ"**, היה בבחינת עץ החיים שנטע הקב"ה בגן עדן, הנה הדברים בלשון קדשו:

"תָּא חֲזֵי, כַּד חָב אָדָם בְּעֵץ הַדַּעַת טוֹב וָרָע חָב, דִּכְתִיב (שם ב-יז) **וּמֵעֵץ הַדַּעַת וְגוֹ', וְאִיהוּ בֵּיהּ חָב וְגָרַם מוֹתָא לְעָלְמָא. מַה כְּתִיב** (שם ג-כב) **וְעַתָּה פֶּן יִשְׁלַח יָדוֹ וְלָקַח גַּם מֵעֵץ הַחַיִּים וְגוֹ', וְכַד אָתָא אַבְרָהָם בְּאִילָנָא אָחֳרָא אַתְקִין עָלְמָא, דְּהוּא אִילָנָא דְּחַיֵּי, וְאוֹדַע מְהֵימְנוּתָא לְכָל בְּנֵי עָלְמָא".**

פירוש: **"בא וראה, כשחטא אדם בעץ הדעת טוב ורע חטא, כמו שכתוב ומעץ הדעת וגו', והוא חטא בו וגרם מיתה לעולם. מה כתוב, ועתה פן ישלח ידו ולקח גם מעץ החיים וגו', וכשבא אברהם התקין את העולם עם אילן אחר שהוא עץ החיים, והודיע את האמונה לכל בני העולם".**

מה נפלא להבין בזה מה שמצינו במסורה ב' פעמים **"ויטע"**, פסוק אחד מה שכתוב (שם ב-ח): **"ויטע ה' אלקים גן בעדן מקדם וישם שם את האדם אשר יצר"**. ופסוק אחד מה שכתוב אצל אברהם: **"ויטע אשל בבאר שבע"**, ולפי הזוהר הקדוש הכוונה בזה, כי אברהם אבינו פעל לתקן את חטא אדם הראשון, להחזיר את השכינה לגן עדן וגם את האדם, לכן זכה להשתמש בעץ החיים שבגן עדן, להכניס אורחים תחת העץ ולקרבם לה'.

נמצא לפי זה שיש לנו חוט המשולש של קדושת גן עדן, החוט הראשון הוא הגן עדן שנטע הקב"ה והשרה שם את שכינתו, וכפי המבואר במדרש נטע הקב"ה שם ארזים למשכן, החוט השני הוא האשל שנטע אברהם בבאר שבע, שהיתה לו קדושת גן עדן בבחינת עץ החיים, החוט השלישי הוא המשכן שהיתה לו קדושת גן עדן והשרה שם הקב"ה את שכינתו.

לכן יעקב אבינו שזכה להשיג ענין נפלא זה, נסע לבאר שבע לקוץ את הארזים שנטע אברהם זקינו, כדי שיעשו מהם את הבריח התיכון בתוך המשכן, כי שם נשלם המסע של השכינה הקדושה, שפתח בו אברהם אבינו להורידה מהרקיע השביעי לרקיע השישי, ונמשך על ידי בניו הצדיקים שהלכו בדרכו עד שהורידו את השכינה במשכן, ולכן קבע יעקב שהבריח התיכון בתוך המשכן יהיה מהארזים שבהם פתח אברהם אבינו במסע כדי שיהיה לו חלק גם בגמר המסע.

תודתנו וברכתנו נתונות לאלו שנדבו את הוצאת הגליון לזיכוי אחינו בני ישראל

משפחת מהדב הי"ו - לעילוי נשמת אמם האשה החשובה מרת לאה בת וירג'ני ע"ה

להורדת המאמרים shvilei.com
לקבלת המאמרים באימייל: mamarim@shvileipinchas.com